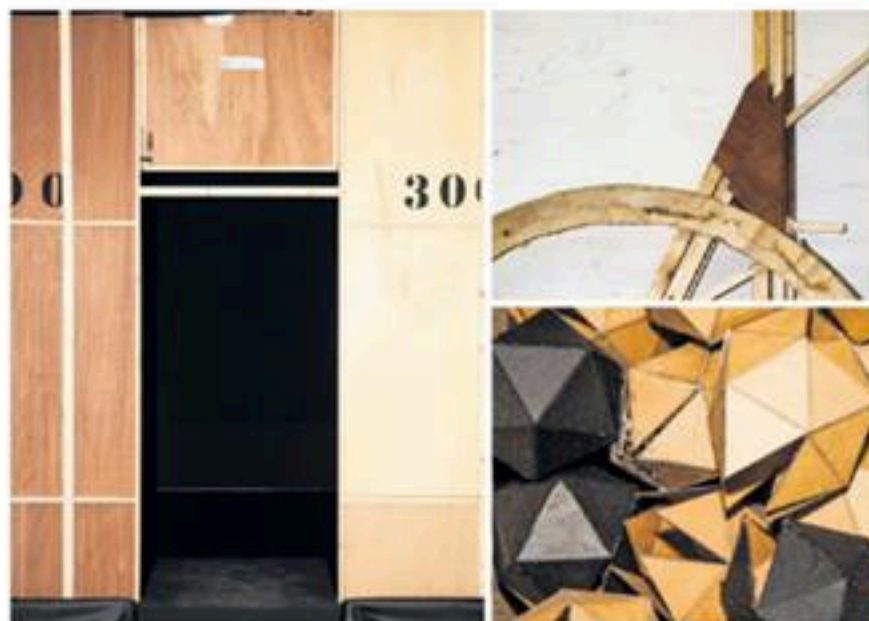


# Senses working overtime

De bezoeker van Levi van Veluws nieuwste kunstwerk kijkt er niet naar, hij is er in. V bezocht de opbouw naar deze totaalervaring in een loods in Zaandam en in een kunstcentrum in Maastricht.

Door **Sacha Bronwasser** Foto's **Marie Wanders**

Details gemaakt tijdens de opbouw van de installatie van Levi van Veluw in kunstcentrum Marres in Maastricht.



**A**ttentie: dit is geen droombeschrijving, je bent in het centrum van Maastricht. Hobbeltjes op straat, smalle stoep, de drukte van de winkelstraten sterft weg. Je duwt de deur van Capucijnenstraat 98 open, een zware deur met twee gietijzeren wolkoppen erop, en gaat alleen naar binnen. Een zwarte gang slokt je op. Het is er donker en aan de kille kant. Is het een huis? Nee. Een laboratorium? Nee. Er zijn kamers, maar daar houdt de berenning op. Kasien hangen halverwege een val in de lucht. Net op tijd trek je je voet terug voor een peillose zwarte poel. Naar boven, de hoek om. Niets is bekend, de ruimte onbegrensd, je lost op in het donker om af en toe in een lichtstreep weer op te doemen. Daar een zuggende trechterworm, je zou er in kunnen verdwijnen. Door een lange gang, hoe lang eigenlijk al? Dan gaat een deur open en sta je in een heilveelkht trappenhuis. Het gerinkel van de kerken van kunstcentrum Marres klinkt als een oplaasting, je bent er nog, je bent er weer.

Zaandam, 29 juni

De zon is fel, maar tussen de hoge voor-malige munitieloodsen aan de Hem-

kade in Zaandam is het fris en stil. Alleen een cirkelzaag klijft af en toe in de verte. Levi van Veluw duikt op uit een van de deuren; tussen de imposante gebouwen lijkt hij nog magerder, de donkerbruine luif dwarsafstaand van het hoofd. Hier bouwt hij al ruim een half jaar aan zijn grootste werk ooit, een installatie die straks in oktober alle kamers van kunstcentrum Marres moet vullen. Twee loodsen huurt hij op het terrein aan het Noordzeekanaal in de ene het kantoor, en aan de overkant van het straatje wordt gebouwd. Een kleine ploeg mensen, variërend van zijn vaste assistent tot familieleden, werkt er in alle rust en concentratie, als in een fabriek waar ieder zijn taak weet. In het midden is een complex gangen en kamers verzezen, 350 vierkante me-

**'Normaal gesproken begrijp je een werk vooral via de hersenen, via een denkproces. Hier gaat het via de zintuigen'**

ter groot, dat straks in zijn geheel naar Maastricht wordt gereden en in het oude herenhuis dat het kunstcentrum huist wordt ingepast als een nieuwe voering. Op de buitenwanden zijn cijferreeksen gestempeld: R-4 100 is de eerste gang, R 300 is vol met vloestof.

'Ik werd gevraagd voor een solotoonstelling', zegt Van Veluw terwijl hij voorgaat door het decorachtige gangenstelsel. 'Tekeningen en installaties, dat zou het worden. Maar ik bedacht ik hóé het niet zo te doen. Ik kan het ook eens helemaal naar mijn hand zetten. Mensen niet naar iets laten kijken, maar echt laten ervaren.' Om dat te stimuleren gaan bezoekers straks liefst alleen, maar maximaal met zijn tweeën tegelijk naar binnen.

Hij stapt over latten en steekdozen door een lange smalle gang, waarin duizenden geometrische vormpjes in stellingkasten liggen. 'Wat ik nu eigenlijk aan het maken ben, kan ik niet goed omschrijven. Wat belangrijk is: normaal gesproken begrijp je een werk vooral via de hersenen, via een denkproces. Hier gaat het via de zintuigen. Daarom moet alles perfect zijn, zodat je niet wordt afgeleid, je je niet afvraagt hóé iets gemaakt is.'

Dus: aan die 5 duizend kilo hout,

honderden kastplanken, tienduizenden ballen, duizenden geometrische vormen, 150 kilo verf en 100 liter giet-hars moet je straks niet meer denken. Er hangt een duistere constructie van planken in de lucht, als een ontplofte constructivistische tekening, maar de draadjes zie je niet. Of beter: je zoekt er niet naar.

De kunstenaar stapt in een kamer die van plafond tot vloer bedekt is met cassettes waarin ballen zweven. De ruimte is iriserend blauw en direct verandert zijn stem in die van een robot-een onbedoeld akoestisch bijeffect van deze totale bedekking. 'Raar, hé, net of je in je eigen computer staat', spreekt plotseling een Stephen Hawking-kloon tot mij. 'Blauw is de enige kleur die je in het hele huis tegenkomt. Dat is de kleur van de toekomst.' O ja? Ja, het heeft iets koels, neutraals. Er kleef geen associatie aan, zoals aan rood.

Hij vertelt dat hij altijd graag sciencefiction heeft gelezen uit de jaren vijftig en zestig. 'Oude sciencefiction is theoretisch, maar ook filosofisch. In een verhaal van Isaac Asimov is bijvoorbeeld de wiskunde verdwenen en dan ontdekt iemand het hoofdrekken weer. Hoe verandert de mensheid daardoor? Er worden hele nieuwe

werelden bedacht in die boeken.' Daarom heeft ook sciencefiction zijn interesse - niet omdat hij een aanhang-er is, maar om de nieuwe wereldorde die, inclusief haar ontstaansgeschiedenis, helemaal bedacht is. 'Zelf ben ik heel chaotisch, dat probeer ik te bezweren', beweert hij. 'Dit is allemaal chaos, maar wel steen voor steen opgebouwd. Als je het netjes neerlegt lijkt het weer logisch.'

Zaandam, 23 juli

Het gaat gesmeerd, maar warm is het wel onder de glazen daldichten van de loods. Zus Nina ('zij kan echt heel snel werken') zaagt met ijzeren regelmaat houten blokjes, elke twee seconden een. Hondend, duizend, ontelbaar. Op de vloer staat een enorme reet buis afgetapet - zo groot is de vrachtwagen waar straks alles in moet passen.

Een kamer met druipende blauwe vloestof is inmiddels afgekeurd. Nieuw: een enorme trechervorm van latten, recht uit een oude tekening van Van Veluw. Grootste hoofdlijn-dossier nu: een bal van giet-hars, waarin allerlei zwarte vormpjes zweven. Giet-hars is smerig spul. Van Veluw krijgt hem nog niet perfect. 'Als je een nieuwe werkelijkheid voorstelt, zit daar geen getinaad in.' Twee weken later maikt hij: een bol. Weken en weken experimenteren, geld en mankracht vergooid. 'Het voelde als een dood ding, opgelucht door kunstlicht.' Als hij erlangsloopt heeft hij buikpijn, maar de knop moet om.

In Kleef zag hij eens een heel slecht spookhuis. 'Toen dacht ik: als je dit nu eens heel goed zou doen?' Dat is voor hem net zo belangrijk als, om maar wat te noemen, de kastwanden van Louise Nevelson of het 'Huis Ur' van Gregor Schreier. Over zulke kernis-associaties had hij vroeger nooit ver-

## SNELLE START

Levi van Veluw (Hoevelaken, 1985) werd nog tijdens zijn studie aan Artez in Arnhem bekend met foto's waarin hij zichzelf als ondergrond gebruikte. Van koffie tot balpentekeningen, boomschors tot complete miniatuur-landschappen verschenen op zijn karakteristieke benige hoofd. De commercie dook op hem. Na wat opdrachten (o.a. voor Land Rover) en na veel gekopieerd te zijn, gooide hij het over een andere boeg en maakte de series *The Origin of the Beginning* en *The Collapse of Cohesion*; tekeningen, complexe diorama's en films met benauwde fantasiewerelden. Dit voorjaar was hij publieksfavoriet bij de Volkskrant Beeldende Kunstprijs. *The Relativity of Matter* is zijn eerste werk dat de toeschouwer helemaal omgeeft.

teld. Maar tegenwoordig vraag ik me niet vaak meer af wat kunst is of waarom, en al helemaal niet hoe mijn werk zich verhoudt tot andere kunst. Sindsdien heb ik veel meer plezier', zegt hij terwijl om hem heen de bouwvoorraden de gemiddelde bouwmarkt degraderen tot knutselhoek.

De kamers worden meer en meer een 'totaalervaring'. Het is er echt donker, de vormen doemen op uit het duister, het gevoel voor ruimte valt weg. Een schilder zou zeggen: een reis van figuratie naar abstractie - steeds minder is herkenbaar. Met de voltooiing in zicht komen nieuwe vragen: temperatuur, geur, geluid, belichting... de belichting! Dat is het ergste. In de blauwe ballenkamer moet het licht niet van boven komen, want dan

is het ineens een plafond, snap ik wel? Ik knik, maar zaal het pas twee maanden later in Maastricht ook echt in knieën en buik voelen: dat het begrip van 'boven' en 'onder' weg is. Dat je, als in 2001 *A Space Odyssey*, de kamer zou kunnen laten kantelen en draaien en dat die nog steeds hetzelfde zou zijn.

Maastricht, 27 september

Stress - nou, welkom. Op het kantoor van Marres ontvangt Levi van Veluw, bleek als een krant boven zijn waterblauwe trui. Assistent een burn-out, zontje ziek, iemand die een bericht stuurt: 'Voel griep opkomen.' Af komt het wel, maar is het goed? Hij grint moeizaam. 'Dit is een slecht moment om me dat te vragen. Ik ben toch een purist; nu vind ik alles kut. Laat ik zeggen: 70 procent klopt.' Hij vraagt zich nogmaals hardop af wat hij nu eigenlijk gemaakt heeft. 'Ik sprak een vrouw van de Nederlandse Dansdagen en die snapte het meteen. Dat was heel bijzonder. Ook al houdt zo'n danser zich met hardcore conceptuele dans bezig, dan is er altijd het lichaam. Het aanvoelen van de ruimte, het inschatten wat je kunt doen, hoe je kunt bewegen, het is madenken met je lichaam. Dat roek ik. Ik hoop dat de bezoeker dat ook kan.'

Het hele chique Maastrichtse woonhuis dat Marres eigenlijk is, met stucwerk en profieljes en al, is verdwenen achter de nieuwe ruimtes van Levi van Veluw. Ik laat mijn tas en telefoon achter. De kunstenaar loopt mee naar de voordeur maar gaat niet mee naar binnen. De deur valt zachtjes in het slot en daar ga ik, de zwarte gang in. Verstand uit, voelspriet aan.

*The Relativity of Matter* - Levi van Veluw, Marres, Maastricht, t/m 29/11. Reserveren gewenst.

## **Volkskrant**

**About:** Dutch daily morning newspaper. It was founded in 1919 and it currently has a circulation of approximately 250,000 nationwide.

Visitors don't look at Levi van Veluw's newest work of art – they're in it.

V visited the build-up of this total experience in a warehouse in Zaandam and an arts centre in Maastricht.

BY SACHA BRONWASSER

Attention: this is not a dream description. You're in the centre of Maastricht. Cobbles in the street, narrow sidewalk, the bustle of the shopping streets subsides. You push open the door of Capucijnenstraat 98, a heavy door with two cast iron wolves' heads on it, and enter alone. You disappear into a black hallway. It's dark and on the chilly side. Is it a house? No. A laboratory? No. There are rooms, but that's where the similarity ends. Cabinets hang midway above a trap door. Just in time, you pull your foot back, right in front of an unfathomable black hole. You go upstairs, around the corner. Nothing is familiar, the space is boundless, you dissolve into the dark only to occasionally reappear in a stripe of light. You can make out a sucking funnel shape, you could disappear into it. Through a long corridor – how long is it really? Then a door opens and you stand in a brightly lit stairwell. The clanging noises from the kitchen in arts centre Marres are a welcome relief. You're still here. You're back.

Zaandam, June 29

The sun is bright, but between the tall former ammunition sheds on the Hemkade in Zaandam it is cool and quiet. There's only the occasional screech of a circular saw in the distance. Levi van Veluw emerges from one of the doors; between the imposing buildings he seems even skinnier, with his dark brown cowlick jutting out of his head.

Here, for more than a half year, he has been building his greatest work ever, an installation that will fill all the rooms of arts centre Marres later in October. He rents two warehouses on this terrain on the North Sea: in the one he has his office, the other across the street is where the construction happens. A small team of people, ranging from family members to his regular assistant, have been working quietly and concentratedly, like in a factory where everybody knows their task. In the centre, a complex of corridors and rooms has arisen, 350 square meters in size, which will soon be moved as a whole to Maastricht and fitted like a new lining into the old mansion that houses the art centre.

Series of numbers are stamped on the outer walls: R-4100 is the first corridor; R 300 is filled with liquid. 'I was asked to do a solo exhibition,' says van Veluw as he leads the way through the stage-like corridors. 'Drawings and installations, that's what it was going to be. But I thought: I don't *have* to do it that way. I can do it the way I

want for once. Not make people look at something, but really let them experience something.' To enhance this experience, future visitors better enter alone, or with no more than two at a time.

He steps over slats and sockets through a long narrow corridor, where thousands of geometric shapes are lying in cabinets. 'What I'm actually creating here, I can't really describe all that well. What's important: normally you understand a particular work via the brain, through a thought process. Here it goes through the senses. Therefore everything must be perfect, so that you're not distracted, you're not wondering how something was put together.'

So, those five thousand kilos of wood, hundreds of shelves, tens of thousands of balls, thousands of geometrical shapes, 150 kilos of paint and 100 litres of resin is something you won't be thinking about. A dark structure of boards hangs in the air, like an exploded constructivist drawing, but you can't see any wires. Or rather, you're not looking for them.

The artist steps into a room that is covered from floor to ceiling with cabinets that have floating balls in them. The space is iridescent blue and his voice immediately changes into that of a robot – an unintended acoustic side effect of this total coverage. 'Strange, isn't it, it is as if you're in your own computer,' he says in a Stephen Hawking-like voice. 'Blue is the only colour you come across throughout the entire house. It is the colour of the future.' Oh really? 'Yeah, it has something cool about it, neutral. There are no associations connected with it, unlike red.' He says he always liked to read science fiction from the fifties and sixties. 'Old science fiction is theoretical, but also philosophical. In a story by Isaac Asimov for example mathematics have disappeared and then someone rediscovers mental arithmetic. How does this affect humanity? Entire new worlds are conceived in those books.' This is why he is interested in Scientology – not because he is a follower, but because of the new world order that is, right down to its genesis, entirely made up. 'Personally, I'm very chaotic, which is something I try to exorcise' he says. 'This is all chaos, yet built stone by stone. If you put it down neatly it seems logical again.'

Zaandam, July 23

It's going smoothly, but it *is* warm under the glass skylights of the warehouse. His sister Nina (she can really work very fast) is cutting pieces of wood with iron regularity, every two seconds. Hundreds, thousands, zillions. On the floor, an enormous rectangle is taped out – the size of the truck in which soon everything will have to fit.

In the meantime, a room with dripping blue liquid has been rejected. New: a huge funnel shape made of slats, straight out of an old drawing by van Veluw. The biggest headache now: a ball of resin, with many black shapes floating in it. Resin is nasty stuff, van Veluw can't get it perfect yet. 'If you imagine a new reality, then it has no casting seam.' Two weeks later he e-mails: out with the ball. Weeks and weeks of experimenting, money and resources wasted. 'It felt like a dead thing, lit by artificial light.' When he walks past it he gets a stomach ache, but the decision had to be made.

In Kleef he once saw a very badly done haunted house. 'Then I thought, what if you would do this really well?' To him, that is just as important as the cabinet walls of Louise Nevelson or Gregor Schneider's 'Haus Ur', just to name a few. He would have never talked about these kinds of carnival associations before. 'But now I often don't even wonder about what art is or why, and certainly not how my work relates to other art. Since then I have much more fun,' he says while the wood supplies around him make the average hardware store look like a craft corner.

The rooms are becoming more of a 'total experience'. Inside, it's really dark, the shapes emerge from the darkness, the sense of space is lost. A painter would say: a journey from figurative to abstract – less and less recognizable. With the completion in sight, new questions emerge: temperature, smell, sound, lighting ... lighting! That's the worst. In the room with the blue balls, the light should not come from above, because then it's suddenly a ceiling, see? I nod, but I will only really feel it in my knees and stomach two months later in Maastricht: that the concept of 'above' and 'below' is gone. That, just like in *2001: A Space Odyssey*, the room may tilt and rotate and yet still remain the same.

Maastricht, September 27

Stress - well, welcome. At the Marres office Levi Van Veluw welcomes me, pale as a newspaper in his water-blue sweater. Assistant with a burnout, a sick son, someone sends a message: 'Feel a flu coming.' It *will* get finished, but is it good? He grins painfully. 'This is a bad time to ask myself this question. I'm still a purist; right now I think everything's shit. Let me say, 70 per cent is ok.' Again, he wonders aloud what he has actually made. 'I was talking to this woman from the Dutch Dance Festival and she got it right away. That was very special. Even if a dancer like that is dealing with hard-core conceptual dance, there's always the body. The sense of space, the assessing of what you can do, how to move, it's thinking with your body. That's what I'm after. I hope the viewer is too.'

The whole stylish Maastricht house that Marres actually is, with stucco and mouldings and all, has disappeared behind the new areas created by Levi van Veluw. I leave my purse and phone behind. The artist walks me to the door but doesn't join me inside. The door gently falls shut and there I go, into the black corridor. Switch off reason, turn on antennae.

The Relativity of Matter - Levi van Veluw.

Marres, Maastricht, until 29/11. Reservations required.

Quick start

Levi van Veluw (Hoevelaken, 1985) already became known during his studies at ArtEZ in Arnhem with photographs in which he used himself as a base. From coffee to ballpoint drawings, tree bark to complete miniature landscapes, it all appeared on his characteristic bony head. He was soon swallowed up by those with commercial interests. After a number of commissions (e.g. for Land Rover) and being copied profusely, he tried a different approach and created the series *The Origin of the Beginning* and *The Collapse of Cohesion*: drawings, complex dioramas

and films with oppressive fantasy worlds. This spring he was the audience favourite at the Volkskrant Fine Art Prize. *The Relativity of Matter* is his first work that entirely engulfs the viewer.

After thinking, now feeling

Arts Centre Marres in Maastricht presents Levi van Veluw in a longer-term series on the senses in art. Director Valentine Byvanck: 'For ten, fifteen years, the 'discursive' was important in contemporary art: theory, debate. Not that this is wrong, but we also want to explore other things.'